

PIRKAN OPISTOT

Lempäälä-opisto, Nokian Työväenopisto, Pirkkala-opisto

**Laajan oppimäärän opetussuunnitelma
Musiikki**

2010

Sisältö

TOIMINTA-AJATUS.....	3
ARVOT	3
OPPIMISKÄSITYS.....	3
OPPIMISYMPÄRISTÖ.....	3
TYÖTAVAT.....	4
<i>Kuuntelukasvatus</i>	4
<i>Esiintymiskoulutus</i>	4
<i>Harjoittelu</i>	5
OPETUKSEN TARJONTA.....	5
OPETUKSEN TAVOITTEET.....	5
OPETUKSEN SISÄLTÖ.....	6
<i>Musiikin perustaso</i>	6
<i>Musiikkiopistotaso</i>	7
OPETUSJÄRJESTELYT JA OPISKELUAIKA	7
OPPILASARVIOINTI.....	8
HENKILÖKOHTAINEN OPINTOSUUNNITELMA.....	8
Oppilaitos voi soveltaa näitä sisältöjä oman musiikillisen suuntautumisensa mukaisesti.....	9
<i>Väli- ja päättösuoritukset</i>	10
MUUALLA SUORITETTUJEN OPINTOJEN HYVÄKSILUKEMINEN.....	11
OPPILAAKSI OTTAMINEN.....	12
YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA.....	12

TOIMINTA-AJATUS

Musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukainen opetus on tavoitteellista ja tasolta toiselle etenevää musiikinopetusta ensisijaisesti lapsille ja nuorille, jota annetaan pääosin oppilaiden omilla paikkakunnilla. Musiikin taiteen perusopetusta antavat seudullisena yhteistyönä verkostomallin pohjalta Pirkan opistot; Lempäälä-opisto, Nokian Työväenopisto ja Pirkkala-opisto. Opetus nojautuu taiteen perusopetuksesta annettuun lakiin (633/1998) ja asetukseen (813/1998). Tämä opetussuunnitelma on laadittu Opetushallituksen antamien opetussuunnitelmien perusteiden (määräys 41/011/2002) mukaisesti. Opetuksen järjestäjinä toimivat Lempäälän, Pirkkalan ja Vesilahden kunnat sekä Nokian kaupunki.

ARVOT

Opetuksen lähtökohtana on käsitys musiikista arvokkaana elämän rikastuttajana sekä ilon ja virkistyneen lähteenä ihmiselle. Kun oppilas saa elämyksiä ja valmiudet edetä opinnoissaan tavoitteiden mukaisesti, luo se pohjaa hyvän musiikkisuhteen syntymiselle ja musiikin elinikäiselle harrastamiselle sekä ammatillisiin opintoihin. Oppimisen ohella tarjoutuu mahdollisuus sosiaalisten taitojen vahvistamiseen yhteisöllisten kokemusten kautta. Musiikki tarjoaa myös ilmaisukanavan oppilaan sisäiselle maailmalle, matkalla kohti itsensä tunteista. Opetuksen tavoitteena on myös tuottaa musiikillisia elämyksiä yleisön ulottuville.

OPPIMISKÄSITYS

Lapsi ja nuori nähdään aktiivisena oppijana, jonka kognitiivista, emotionaalista, motorista ja sosiaalista kehitystä tuetaan musiikin opetuksen avulla. Opiskelu on tavoitteellista ja edellyttää pitkäjänteistä työskentelyä. Henkilökohtainen säännöllinen harjoittelu on tärkeä osa oppimista. Onnistuneet esiintymiset, yhdessä tekeminen ja innostavat työskentelymenetelmät ovat keskeisiä oppimisessä. Luovuus kehittyy kokemuksista musiikin parissa. Se on oppilaan taitoa soveltaa oppimiaan tietoja ja taitoja itsenäisesti ja ennakkoluulottomasti henkilökohtaisessa musiikin tuottamisessa. Tämä vahvistaa oppilaan persoonallisuutta ja rakentaa hyvää itsetuntoa.

OPPIMISYMPÄRISTÖ

Innostava ja turvallinen oppimisympäristö mahdollistaa opetussuunnitelman mukaisen opetuksen ja oppimisen. Oppimisympäristössä arvostetaan henkilöstön osaamista ja opetuksen laadukkuutta kuunnellen oppilaiden erilaisia tarpeita. Oppiminen on aktiivinen, luova ja tavoitteellinen prosessi, joka syntyy yksilön omista lähtökohdista motivoituneessa ja kannustavassa oppimisympäristössä ja -yhteisössä. Hyvässä oppimisympäristössä oppilas asettaa itse omia tavoitteitaan yhdessä opettajan ja toisten oppilaiden kanssa ja löytää itselleen sopivia työtapoja. Oppilasta kannustetaan löytämään omat ominaispiirteensä ja vahvuutensa, sekä autetaan tiedostamaan ne realistisesti. Rohkaisevassa oppimisympäristössä oppilas oppii kohtaamaan haasteita ja ottamaan vastaan palautetta. Onnistumisen kokemukset motivoivat ja kannustavat pitkäjänteisyyteen.

TYÖTAVAT

Opettajan tehtävänä on luoda oppimiselle myönteinen, avoin ja rohkaiseva ilmapiiri, joka mahdollistaa oppilaan vuorovaikutustaitojen, aloitekyvyn ja pitkäjänteisyyden kehittymisen. Opetuksessa käytetään monipuolisia työtapoja ottaen huomioon eri oppiaineiden keskeiset tavoitteet. Päämääränä on löytää oppilaan kanssa yhdessä juuri hänelle parhaiten soveltuvat työtavat, joilla hän voi saavuttaa oppimistavoitteensa.

Työtapoina ovat lukuvuoden aikana:

- soittaminen
- laulaminen
- säveltapailu
- rytmin ilmentäminen motorisin harjoituksin
- musiikin kuuntelu
- musiikkiliikunta
- loruilu
- työpajatoiminta
- periodiopiskelu
- projekti
- esiintyminen
- säveltäminen ja sovittaminen
- improvisointi
- harjoittelumenetelmien opiskeleminen
- musiikkileirit
- intensiivikurssit
- taiteiden väliset projektit

Musiikki-illat, oppilaskonsertit ja esiintymiset erilaisissa tilaisuuksissa kuuluvat työvuoden ohjelmaan. Erityisesti halutaan painottaa yhteisten aineiden saumatonta kytkemistä pääaineen opintoihin.

Kuuntelukasvatus

Musiikin kuuntelu on tärkeä osa musiikin opiskelua. Tehtävänä on harjaannuttaa oppilaita monipuoliseen musiikin kuunteluun, totuttaa heitä käymään konserteissa ja muissa musiikkitilaisuuksissa sekä tehdä musiikkielämää tutuksi kullekin ikäkaudelle soveltuvalla tavalla. Lukuvuoden aikana oppilaiden edellytetään osallistuvan toiminta-alueen elävän musiikin tilaisuuksiin.

Esiintymiskasvatus

Esiintymistottumuksen ja –taidon kehittäminen on keskeinen osa opetusta, siksi esiintyminen kuuluu jokaiselle opiskelijalle osana opintoja. Oppilaille järjestetään mahdollisuuksia musiikin esittämiseen sekä opiston omissa konserteissa että muissa tilaisuuksissa.

Esiintymiskoulutuksen tavoitteena on luonteva, vapautunut suhde musiikin esittämiseen, joten erityistä huomiota kiinnitetään esiintymisjännityksen ja esiintymiseen mahdollisesti liittyvien muiden ongelmien hallintaan ja käsittelyyn.

Harjoittelu

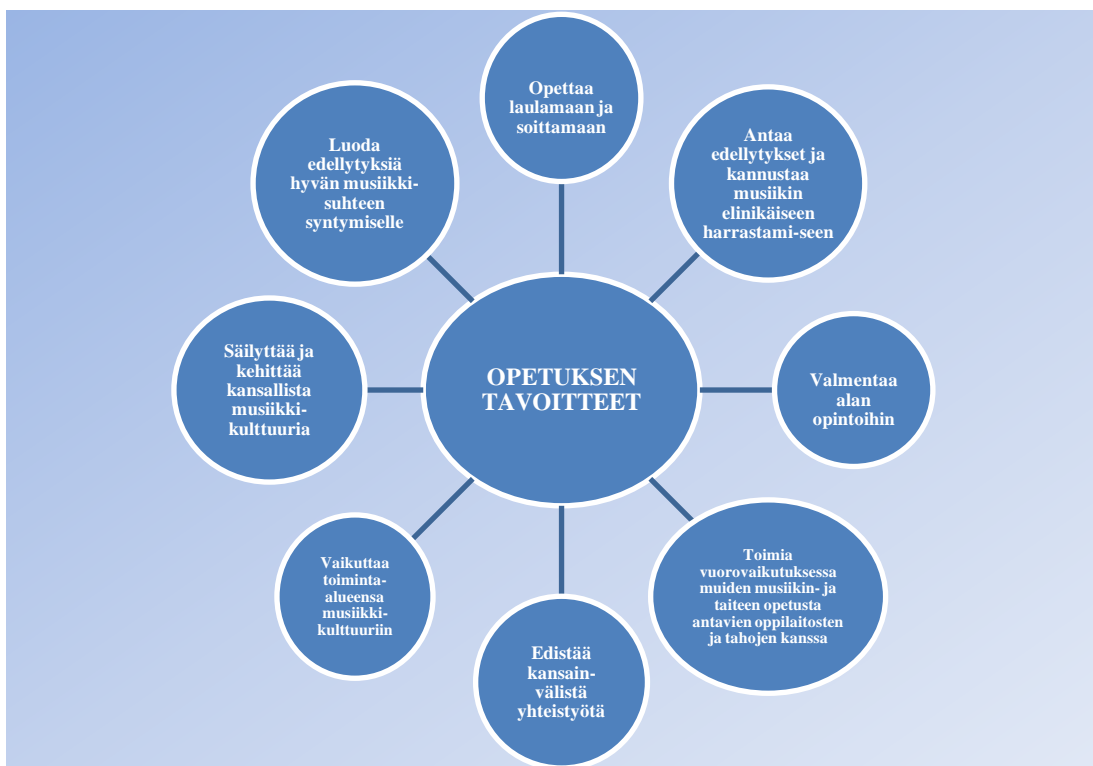
Soittamisessa yhdistyvät motorinen taito ja musiikillinen ajattelu, joiden molempien kypsyminen vaatii paljon aikaa ja pitkäjänteistä, säännöllistä harjoittamista. Oppiminen perustuu suurimmaksi osaksi oppituntien ulkopuolella tapahtuvaan työskentelyyn, jota opettaja tunneilla ohjaa. Oikeiden työskentely- ja harjoittelutapojen omaksuminen on oppimisen edellytys. Oppilaan ohjaaminen itsearviointiin vahvistaa hänen kykyään hallita omaa työskentelyään niin, että itsenäinen harjoittelu tuottaa tuloksia ja edistää oppimista. Työskentelytaitojen ja siihen liittyvän itsearvioinnin opettaminen on yksi opettajan tärkeimmistä tehtävistä.

OPETUKSEN TARJONTA

Tämän opetussuunnitelman opetus painottuu soitin-, laulu- ja kuoro-opetukseen. Opetustarjonta koostuu instrumenttiopinnoista, yhteismusisoinnista ja musiikin perusteiden opinnoista. Instrumenttiopintoihin pää- ja sivusoittimekseen oppilaalla on mahdollisuus valita joko yleisimmistä kieli- ja kosketinsoittimista, orkesterisoittimista tai lauluopinnoista.

Opetus tarjotaan pääosin lähiopetuksena oppilaiden kotipaikkakunnilla. Opinto-ohjelmaan kuuluu edellä mainittujen opintojen lisäksi valinnaisia kursseja.

OPETUKSEN TAVOITTEET

Musiikin perustason tavoitteena on, että oppilas oppii musiikin esittämiseen ja yhteismusisointiin tarvittavat instrumenttitaidot. Hän oppii lukemaan, kirjoittamaan, kuuntelemaan ja tuntemaan musiikkia sekä kehittämään musiikillista ilmaisukykyään ja esiintymis-

taitojaan. Musiikin perustason opintojen aikana oppilas oppii hallitsemaan soittimensa perustekniikan, oikeat laulu- ja soittoasennot, harjoitustavat sekä keskeisen harjoitusohjelmiston. Oppilas hallitsee tonaaliset sävellajit ja tuntee musiikin tyylikaudet. Lisäksi oppilas esiintyy ja tuottaa musiikkia omatoimisesti. Tavoitteena on antaa myös oppilaalle valmiudet musiikkiopistotasolle siirtymiseen tai ammatillisen toisen asteen opintojen aloittamiseen. Opinnot antavat hyvän pohjan aktiiviseen musiikkiharrastukseen.

Musiikkiopistotason tavoitteena on kehittää edelleen oppilaan musiikin perustasolla saavutettuja taitoja ja tietoja niin, että hän saa valmiudet musiikkiharrastuksen itsenäiseen jatkamiseen tai musiikin ammattiopintoihin. Oppilas laajentaa edelleen musiikin ja sen eri tyylien tuntemusta sekä syventää kykyään luovaan ilmaisuun musiikin keinoin.

Aikuisten musiikin taiteen perusopetus

Aikuisten opetus on tarkoitettu tavoitteelliseen, tasolta toiselle etenevään musiikinopiskeluun. Aikuisopetuksen tavoitteet ovat samat kuin musiikin perus- ja musiikkiopistotasolla. Aikuiseksi katsotaan oppilas, joka opintojen alkamisvuonna täyttää 16 vuotta tai on sitä vanhempi.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

Musiikin perustaso

Instrumenttitaitojen ja yhteismusisoinnin keskeisenä sisältönä on perehtyminen pääsoittimen perustekniikkaan, harjoitusmenetelmiin ja soittimen keskeiseen perusohjelmistoon sekä yhteismusisoinnin perusteisiin. Säännöllinen esiintyminen ja musiikin kuunteleminen on osa opintoja. Oman soittimen hallintaan kuuluu lisäksi tärkeänä osana improvisointi, säestäminen, säveltäminen ja sovittaminen.

Musiikin perusteiden perustason opinnoissa annetaan valmiuksia musiikin luku- ja kirjoitustaidon, musiikin hahmottamisen (rytmi, tonaaliset sävellajit, asteikot, kolmisoinnut, murtoisoinnut ja kadenssit) sekä musiikin historian ja tyylien tuntemuksen alueilla. Opinnot toteutetaan elämyksellisesti ja kokonaisvaltaisesti huomioiden oppilaiden ikätaso ja solistiset instrumentit. Oppilaiden aktiivista roolia painotetaan heidän omien tietojensa kartuttajina.

Opettaja voi viedä oppilaansa konserttiin ohjatusti siten, että konsertin sisältöön tutustutaan sopivin työmuodoin ennen konserttia ja konsertin jälkeen kokemus käydään yhdessä läpi.

Mahdolliset lisäsoitinopinnot ja valinnaisaineet suunnitellaan tukemaan oppilaan musiikillista kehitystä. Voidakseen saada lisäsoittimen, tulee oppilaalla olla tehtynä pääsoittimen perustaso 2. Valinnaisaineita voivat olla muun muassa säveltäminen, vapaa säestys sekä musiikki- ja multimediaworkshopit.

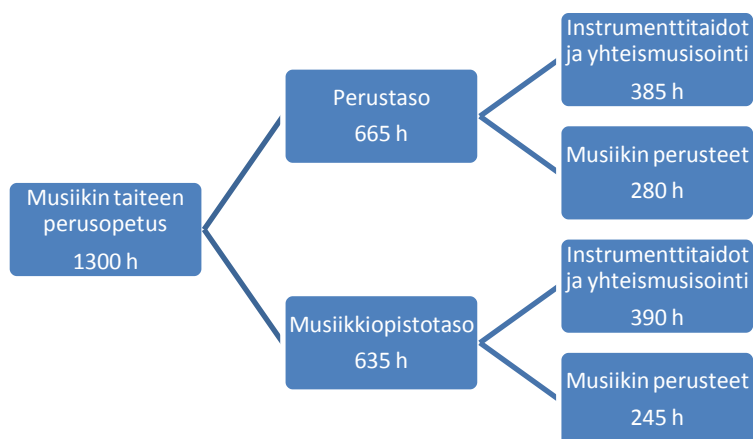
Musiikkiopistotasoa

Instrumentti- ja yhteismusisointitaitojen opintojen keskeisenä sisältönä on kehittää edelleen perustasolla opittuja taitoja. Opetuksen pyrkimys on antaa oppilaalle sellaiset taidot, että hän kykenee itsenäiseen työskentelyyn. Musiikkiopistotasolla keskitytään laajentamaan oppilaan musiikillista ajattelua, pääsoittimen soittoteknistä hallintaa ja ohjelmiston tuntemusta niin, että oppilas harjaantuu omaksumaan ja esittämään laajoja musiikillisia kokonaisuuksia sekä syventää oppilaan kykyä musiikin tulkintaan ja musiikilliseen vuorovaikutukseen. Oppilas oppii hahmottamaan musiikkia sekä kuullun että luetun pohjalta ja kykenee soveltamaan historian ja tyylien tuntemusta musiikin esittämisessä.

Opistotasolla musiikin perusteet on jaettu kolmelle vuodelle. Oppilaskohtainen opetusajaksi voi vaihdella johtuen opetusryhmän mahdollisesta jakamisesta pienryhmäksi projektien tai periodien ajaksi. Opistotasolla vahvistetaan ja syvennetään perustasolla saavutettuja tietoja ja taitoja. Työskentelytapoina ovat musiikin kuuntelu, soittaminen, laulaminen, kirjoittaminen ja nuottikuvan tutkiminen. Tavoitteena on perehtyä eri musiikkityyleihin, melodian-, rytmin- ja harmonian lainalaisuuksiin sekä muotorakenteisiin.

OPETUSJÄRJESTELYT JA OPISKELUAIKA

Laajan oppimäärän mukainen musiikin perusopetus muodostuu **musiikin perustason** ja sille rakentuvan **musiikkiopistotason** opinnoista. Musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän laskennallinen laajuus on kokonaisuudessaan yhteensä 1300 tuntia, jonka laskennallisena perustana käytetään 45 minuutin oppituntia. Musiikin perustason laskennallinen laajuus on 665 tuntia, josta instrumenttitaidoissa ja yhteismusisoinnissa opetusta on 385 tuntia sekä musiikin perusteissa 280 tuntia. Musiikkiopistotason laskennallinen laajuus on 635 tuntia, josta instrumentti- ja yhteismusisointiopetusta on 390 tuntia ja musiikin perusteita 245 tuntia. Laskennallinen laajuus ei tarkoita annettavien oppituntien lukumäärää, vaan arvioitua oppimiseen käytettävää aikaa. Osa oppimisesta tapahtuu varsinaisten oppituntien ulkopuolella ja itsenäisenä työskentelynä. Sekä perus- että opistotasolla opiskeluun sisältyvät pääsoitin-, musiikin perusteiden- ja yhteismusisoinninopinnot. Laajan oppimäärän mukaista musiikin perusopetusta järjestettäessä pyritään joustavuuteen siten, että oppilaan ikä, aikaisemmin hankitut taidot ja tiedot sekä käytettävät opetusmenetelmät otetaan huomioon.

Musiikin perustason päättötodistus annetaan oppilaalle, joka on suorittanut pääsoittimen perustaso 3-tutkinnon, laulussa perustaso 2-tutkinnon, suorittanut opetussuunnitelman määrittelemän laajuuden musiikin perusteissa sekä saanut suoritusmerkinnän yhteismusisoinnissa.

Opiskelu-aika määräytyy suhteessa tavoitteiden saavuttamiseen ja riippuu oppilaan yksilöllisestä edistymisestä. Perustasolla voi opiskella pääsoittimen soittoa enintään yhdeksän lukuvuoden ajan ja musiikkiopistotasolla pääsääntöisesti neljän vuoden ajan. Opiskelunsa alle kouluikäisenä aloittaneiden opiskelu-aika lasketaan sen lukuvuoden alusta, jolloin oppilas täyttää seitsemän vuotta. Opiskelu-aika määräytyy suhteessa tavoitteiden saavuttamiseen.

Perustason opiskelu päättyy viimeistään sen lukuvuoden lopussa, jonka aikana oppilas täyttää 18 vuotta. Ikäraja ei noudateta, jos pääsoittimen opiskelun aloittaminen on pääsoittimen vaatimusten johdosta mahdollista vasta tietyn kypsyystason saavuttaneena (esim. lauluopinnot). Opiskelija voi anoa rehtorilta oikeutta suorittaa lisäsoitinopintoja ja perustellusta syystä anoa yhtä lisälukukautta kerrallaan. Lisäsoitinvalikoima on sama kuin pääsoittimissa. Aikuisten perustason opintoaika on enintään neljä vuotta. Oppilas voi halutessaan anoa perustellusta syystä yhtä jatkolukukautta kerrallaan.

OPPILASARVIOINTI

Arvioinnissa korostuvat oppimisprosessi, oppilaskeskeisyys ja jatkuvuus. Arvioinnin päätehtävänä on ohjata oppilasta opiskelun tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa sekä kannustaa ja motivoida oppilasta sopivasti mitoitetuilla lähitavoitteilla.

Monipuoliseen, jatkuvaan arviointiin sisältyy erilaisia palautteen antamisen tapoja ja ohjasta oppilaan itsearviointiin. Sanallisen arvioinnin merkitys tässä yhteydessä korostuu. Arvioinnissa huomioidaan oppilaan ikä, lähtökohdat, aktiivisuus ja yksilölliset edellytykset. Yhteisöllinen, suvaitsevainen, erilaisuuden ja virheistä oppimisen salliva oppimisyhteisö tuottaa oppilaille rakentavaa arviointipalautetta. Arvioinnin kehittämiseen osallistuu koko työyhteisö.

Instrumenttiopintojen ja musiikin perusteiden päättösuoritukset arvioidaan asteikolla 1-5. Päättösuoritukset arvioi opettajan lisäksi vähintään kaksijäseninen lautakunta. Muut kuin päättösuoritukset voidaan hyväksyä ilman arvosanaa. Yhteismusisoinnista ja valinnaisista kursseista annetaan osallistumismerkintä. Oppilaalle annetaan kaikista suorituksista myös sanallinen palaute. Mikäli oppilaan suoritus ei ole tasoltaan vähintään hyväksytty (1), suoritus hylätään. Opintojen eteneminen edellyttää hyväksyttyä vuosittaista suoritusta instrumenttitaidoissa ja hyväksyttyä etenemistä musiikin perusteissa. Oppilas voi korottaa saamaansa arvosanaa yhden kerran seuraavan lukukauden aikana.

HENKILÖKOHTAINEN OPINTOSUUNNITELMA

Opettaja ja oppilas tekevät lukuvuosittain oppilaan henkilökohtaisen opintosuunnitelman. Oppilaalle ja hänen huoltajilleen kerrotaan periaatteista, jotka koskevat arvioinnin tehtäviä ja kohteita, arvosana-asteikkoja ja arviointikriteereitä, mahdollisuudesta arvosanan korot-

tamiseen, opintojen etenemisen edellyttämistä suorituksista, arvosanan oikaisemisen käytännöstä ja päättötodistuksen sisällöstä.

Oppilas osallistuu itse tavoitteiden asettamiseen henkilökohtaista opintosuunnitelmaa tehdessä. Oppimisen tavoitteet ja niiden arviointiperusteet kirjataan, jotta oppilas tietää, millaisiin taitoihin ja tietoihin hänen opiskelunsa tähtää. Oppilaan tilanteen tunteminen on tärkeää, jotta tavoitteiden asettaminen ja arviointipalaute kohtaisivat oppilaan maailman. Tämän takia esimerkiksi oman opettajan läsnäolo suoritus- tai näytetilanteissa on välttämätöntä. Palautteenannon lähtökohta tulee olla aina kannustava ja palaute riittävän selkeää ja oppilaalle ymmärrettävää.

Oppilaan oikeus on osallistua opetukseen säännöllisesti ja aktiivisesti. Opettaja arvioi oppilaan opintomenestystä jatkuvalla seurannalla, antaa palautetta suullisesti ja on säännöllisesti yhteydessä oppilaan huoltajiin. Opintojen tehostamiskehoitus voidaan antaa oppilaalle, jonka opintotavoitteet jäävät toteutumatta. Opinto-oikeus voidaan evätä kesken opintoja heikon opintomenestyksen vuoksi.

Mikäli oppilas ei vammaisuuden, sairauden tai muun näihin verrattavissa olevan syyn vuoksi kykene opiskelemaan oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaisesti, opetussuunnitelman tavoitteita voidaan yksilöllistää vastaamaan oppilaan edellytyksiä. Tällöin oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään opiskelun tavoitteet, opiskeluaika, opetuksen toteuttamistapa, tarvittavat tukitoimet, mahdolliset suoritukset ja arviointimenettely.

Arviointikohteet ja –kriteerit

Musiikin perustasolla instrumenttitaitojen ja yhteismusisoinnin arvioinnin pääkohteita ovat instrumentin hallinta, musiikillinen ajattelu ja ilmaisu sekä yhteismusisoinnin perustaidot. Tämän lisäksi kokonaisarvioinnissa voidaan ottaa huomioon oppilaan esiintymistaito. Musiikin perustason opintoihin liittyvät musiikin perusteet suoritettuaan oppilas osaa laulaa ja kirjoittaa duuri-mollitonaalisia melodioita. Lisäksi hän hallitsee monipuolista ohjelmistoa.

Musiikkiopistotasolla arvioinnin pääkohteet ovat samat kuin musiikin perustasolla, mutta taito- ja vaatimustasot ovat korkeammat. Kokonaisarviointia laajennetaan siten, että arvioinnin kohteiksi otetaan myös oppilaan yleiset valmiudet ja osaamisen erityisalueet. Näin arviointi muodostuu monipuoliseksi, ja siinä voidaan ottaa huomioon oppilaan koko kehityskaari, työskentelytaidot, erityiset vahvuudet ja muut lopputulokseen myönteisesti vaikuttavat asiat.

Oppilaitos voi soveltaa näitä sisältöjä oman musiikillisen suuntautumisensa mukaisesti.

Oikein toteutettuna jatkuva arviointi tukee hyvän itsetunnon ja myönteisen minäkuvan rakentumista. Oppimisen ja musisoinnin ilon säilyttäminen, realistinen käsitys omista musiikillisista kyvyistä, myönteinen suhde omaan musikkouteen ja hyvä itseohjautuvuus ovat jatkuvan arvioinnin onnistumisen kriteereitä.

Jatkuvan arvioinnin periaate toteutuu musiikin taiteen perusopetuksessa monella tavalla ja tasolla. Se on työtapaa, jota käytetään jokaisella tunnilla ja jonka varaan oppimisprosessi suurelta osalta rakentuu. Solistisessa opetuksessa opettaja ohjaa oppilasta kuuntelemaan

ja tarkkailemaan omaa soittoaan ja havaintojensa perusteella muuttamaan toimintaansa niin, että soittotapahtuman hallinta paranee.

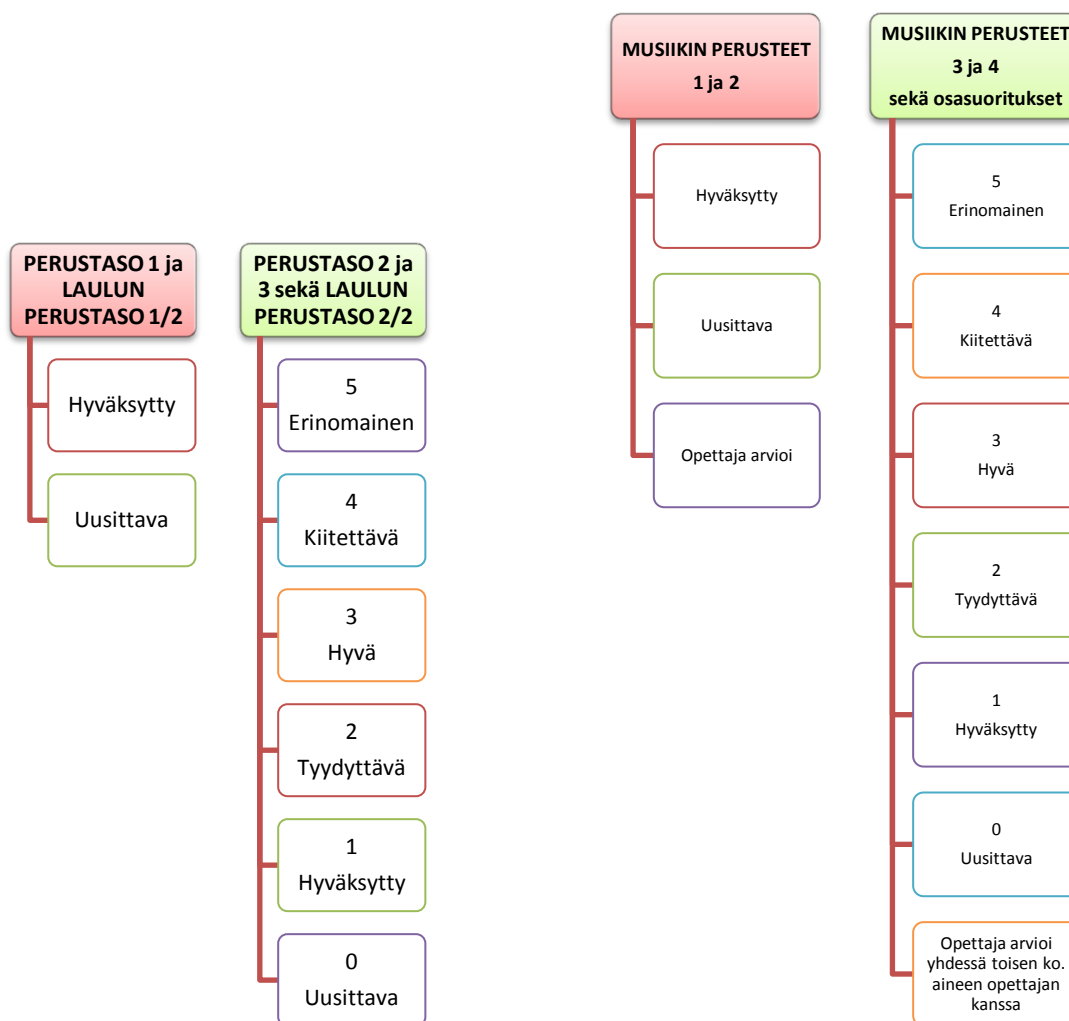
Arvioinnin muotoina käytetään arviointikeskusteluja, portfolioita tai oppimiskansioita, opintokirjaa tai muuta dokumentointitapaa. Palautetta annetaan kirjallisesti ja suullisesti. Molempia tapoja ei aina tarvita rinnakkain, tarkoituksenmukaisuus ratkaisee palautteen antamisen tavan.

Väli- ja päättösuoritukset

Tasosuoritusten arviointiryhmän kokoonpanon valitsee rehtori. Oppilaan oma opettaja osallistuu oppilaansa suorituksen arviointiin yhtenä arviointiryhmän jäsenenä. Arviointiryhmään voidaan valita henkilö myös verkoston ulkopuolelta. Instrumenttikohtaiset väli- ja päättösuoritusten arviointikriteerit noudattavat SMOL:n suosituksia. Instrumenttien välisuoritukset voidaan jättää tekemättä, mikäli se on pedagogisesti perusteltua.

KURSSI	LAUTAKUNTA
Perustaso 1 (laulu 1/2)	Puheenjohtaja ja 1 jäsentä
Perustaso 2 ja 3 (laulu 2/2)	Puheenjohtaja ja 2 jäsentä
D	Puheenjohtaja ja 3 jäsentä

Oppilaalle annetaan kaikissa solistisissa kurssisuorituksissa sanallisena palautteena yhteenveto ryhmän arvioinnista. Suorituksiin mahdollisesti sisältyvästä prima vista-näytteestä annetaan erillinen arviointi samalla arvosana-asteikolla kuin muusta suorituksesta, ei kuitenkaan täsmennetyllä 1 – 25 asteikolla.

MUUALLA SUORITETTUIEN OPINTOJEN HYVÄKSILUKEMINEN

Muualla suoritettujen opintojen, jotka tavoitteeltaan ja sisällöltään vastaavat tämän opetussuunnitelman asettamia tavoitteita ja sisältöjä, voidaan lukea hyväksi musiikin taiteen perusopetuksen opintosuorituksina. Tällaisia opintoja voivat olla esimerkiksi muissa oppilaitoksissa harjoitettuja tavoitteellisia musiikkiopinnot. Osoitettujen opintojen lisäksi voidaan pyytää soittonäyte tai tasokoe.

TODISTUKSET

Päätötodistus on virallinen asiakirja, jonka sisällössä noudatetaan opetussuunnitelman perusteita.

Sekä musiikin perustason että musiikkiopistotason päätötodistukset sisältävät:

- koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen nimi
- opinnot, joista päätötodistus annetaan
- oppilaan nimi ja henkilötunnus

- opiskeluaika
- oppilaan pääaineen päättösuoritus Suomen Musiikkioppilaitosten liitto ry:n tasosuoritusten sisältöjen ja arvioinnin perusteiden mukaisesti, arvosana ja suorituksen ajankohta
- musiikin perusteiden päättösuoritus Suomen Musiikkioppilaitosten liitto ry:n tasosuoritusten sisältöjen ja arvioinnin perusteiden mukaisesti, arvosana ja suorituksen ajankohta
- osallistuminen yhteismusisointiin, yhtyekokoonpanot ja osallistumisajat
- muut mahdolliset opintosuoritukset
- rehtorin allekirjoitus ja oppilaitoksen leima
- lainsäädäntö, johon koulutus perustuu
- maininta, että koulutus on toteutettu Opetushallituksen vahvistamien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti
- maininta, että musiikin laaja oppimäärä sisältää musiikin perustason ja musiikkiopistotason opinnot
- arvosana-asteikko

Oppilaalle annetaan pyydettäessä todistus suoritetuista opinnoista arvosanoineen. Musiikkiopistotason päättötodistus on samalla todistus koko musiikin perusopetuksen laajan oppimäärän suorittamisesta.

OPPILAAKSI OTTAMINEN

Oppilasvalinnassa noudatetaan taiteen perusopetuslain mukaisia yleisiä periaatteita sekä ympäristökuntien kanssa tehtyjä opetuksen järjestämissopimuksia. Oppilaaksi ottamisesta päättää rehtori valintakokeen tuloksen ja valintakoelautakunnan lausunnon perusteella.

Musiikin perustason valintakokeen testituloksen lisäksi oppilasvalinnassa otetaan huomioon pyrkijän ikä, soveltuvuus, edellytykset suorittaa opinnot opetussuunnitelman mukaisesti sekä mahdolliset aiemmat opinnot.

Oppilas voi jatkaa musiikkiopistotasolle, kun hänellä on päättötodistus musiikin perustasolta ja pääinstrumenttiopinnoissa perustaso 3:n suorituksesta vähintään arvosana kiitettävä (4). Perustaso 3:n suorituksen yhteydessä arvioidaan oppilaan edellytykset selviytyä musiikkiopistotason opinnoista opetussuunnitelman määrittelemässä ajassa.

Ulkopuolisilta pyrkijöiltä edellytetään musiikin perustason päättösuorituksen tasoiset valmiudet, valintakoe ja koesoitto, joiden perusteella lopullisen valinnan tekee rehtori.

YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA

Pirkan opistot luo säännöllisen, toimivan yhteyden oppilaan, perheen, opettajan ja oppilaitoksen välille. Huoltajilla on mahdollisuus halutessaan keskustella henkilöstön kanssa. Oppilaitokset tiedottavat aktiivisesti ja järjestävät tiedotustilaisuuksia sekä vanhempainiltoja.

YHTEISTYÖ MUIDEN TAHOJEN KANSSA

Yhteistyötahoja voivat olla muun muassa päiväkodit, seurakunnat, koulut, erityisesti musiikkiluokat, musiikkijärjestöt, kuorot, orkesterit, yhtyeet, kulttuurilaitokset sekä muut taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset.

Opetusjärjestelmä tuottaa opetuksen ohella kulttuuripalveluita järjestämällä esiintymisiä, konsertteja, produktioita ja levytyksiä omana toimintanaan sekä yhteistyössä eri musiikki- ja kulttuuritahojen kanssa tavoitteenaan vahvistaa kunkin toimintaympäristön paikallisia erityispiirteitä.

OPETUSSUUNNITELMAN JATKUVA KEHITTÄMINEN JA PIRKAN OPISTOT-VERKOSTON ITSEARVIOINTI

Opetussuunnitelman kehittäminen on järjestelmällinen ja jatkuva prosessi ja sen tulee antaa selkeät lähtökohdat ja päämäärät toiminnan suunnittelulle ja opetuksen jatkuvaan kehittämiseen. Opetussuunnitelman kehittämisen väline on toiminnan sisäinen ja ulkoinen arviointi, johon voivat aktiivisesti osallistua kaikki opiston vaikutuspiirissä olevat: opettajat, oppilaat, koko oppilaitosyhteisö ja sidosryhmät.

Arvioinnin tarkoituksena on osoittaa, miten toiminnalle asetetut tavoitteet on saavutettu. Musiikin taiteen perusopetuksen vaikuttavuutta arvioidaan seuraavista näkökulmista: opetuksen tarjonnan vastaaminen kysyntään, alueellisen tasa-arvon toteutuminen, oppilaiden sijoittuminen jatko-opintoihin ja ammattikoulutukseen sekä musiikin harrastuneisuuden jatkuminen, musiikkikasvatustyön laaja-alaisuus ja toiminnan monipuolisuuden kehittyminen sekä opiston konserttitoiminnan laadullisuus ja määrä. Vuosittain laadittavassa toimintakertomuksessa esitetään tietoa tutkinnoista, opiskelija- ja opettajamääristä, opetustunneista, matinea- ja muista tilaisuuksista sekä toiminnan kustannuksista ja käytetyistä määrärahoista.

VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUS

Varhaisiän musiikkikasvatus sisältää musiikkileikkikoulu- ja musiikkivalmennustoiminnan sekä näihin läheisesti liittyvän muun toiminnan. Varhaisiän musiikkikasvatus on ryhmäopetusta joko perheryhmissä tai lapsiryhmissä.

Lapsi toimii ja oppii kokonaisvaltaisesti, joten opetuksessa huomioidaan ikäkausien mukaiset lapsen kasvun ja kehityksen kaudet. Musiikin kokonaisvaltainen kokeminen, elämyksellisyys ja leikinomaisuus ovat varhaisiän musiikkikasvatuksen keskeisimpiä periaatteita. Työtapoja ovat laulaminen, loruileminen, musiikkiliikunta, soittaminen ja musiikin kuunteleminen. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa lapsi oppii hahmottamaan musiikin peruskäsitteistöä vastakohtaparien, kuten hidas–nopea, korkea–matala, hiljainen–voimakas, kautta. Opetus on prosessiin painottunutta ja vastavuoroista. Se etenee lapsen omista lähtökohdista tavoitteellisesti tasolta toiselle. Taiteiden välinen integrointi liittyy varhaisiän musiikkikasvatukseen kirjallisuuden, kuvataiteiden, tanssin ja draaman työtapoja musiikkiin yhdistämällä.

Varhaisiän musiikkikasvattaja luo lapsille leikinomaisen, turvallisen oppimisympäristön, jossa on tilaa ilolle, vauhdille, äänille, hiljaisuudelle ja ennen kaikkea tärkeimmälle: itse lapselle. Varhaisiän musiikkikasvatuksen aikana lapsi kehittyy kuuntelemaan ja kokemaan musiikkia sekä ilmaisemaan itseään musiikin keinoin.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteina on, että lapsi saa musiikillisia elämyksiä, valmiuksia ja taitoja, jotka muodostavat pohjan eliniän kestäväälle musiikkisuhteelle ja myöhemmälle musiikkiharrastukselle. Tavoitteena on myös oman, suomalaisen kulttuurin säilyttäminen ja soveltaminen nyky-yhteiskunnassa, sekä monipuolisen musiikkikulttuurin välittäminen. Varhaisiän opintojen jälkeen, lapsen taitojen ja valmiuksien karttuessa, hänellä on mahdollisuus hakeutua instrumenttiopintoihin ryhmässä tai yksilöopetukseen.

Musiikkileikkikouluryhmät muodostetaan pääsääntöisesti ikäkausittain: vauvaryhmät, perheryhmät, musiikkileikkiryhmät ja soiton alkeisopetusryhmät. Alle kolmevuotiaat osallistuvat aina oman aikuisen kanssa tunnille. Perheryhmässä on aina aikuinen mukana joko perheen yhden tai useamman sisaruksen kanssa. Opetukseen osallistuva aikuinen on myös oppijana: hän välittää musiikillisia asioita lapselleen ja vahvistaa opittuja asioita laulamalla, loruilemalla ja leikkimällä niitä myös kodin arjessa.

Varhaisiän musiikkikasvatusryhmät täytetään ilmoittautumisjärjestyksessä. Vapautuvat oppilaspaikat täytetään varalla olevista sekä lukuvuoden aikana ilmoittautuneista. Ryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon opetuksen tavoitteet ja toteutus, pedagoginen tarkoituksenmukaisuus, oppilasryhmän ikärakenne sekä tilan antamat mahdollisuudet. Opetusryhmät kokoontuvat viikoittain ja opetusryhmästä riippuen tunnin kesto on yleensä 30–60 minuuttia. Musiikkileikkikouluopetusta voidaan järjestää myös lähipalvelutoimintana esimerkiksi päiväkodeissa.

Oppilaskeskeinen arviointi, itsearviointi, esiintymiskasvatus

Oppilaskeskeinen arviointi

Oppilaskeskeisen arvioinnin kohteena on oppilaan kehittyminen hänen omista lähtökohdistaan ja hänen itse asettamiensa tavoitteiden toteutuminen. Arvioinnissa voidaan ottaa huomioon oppilaan koko oppimishistoria ja kehityskaari sekä oppimiseen vaikuttavat taustatekijät. Oppilaita ei verrata toisiinsa, eikä aseteta paremmuusjärjestykseen. Oppilaskeskeisen arvioinnin lähtökohtana on se, mitä oppilas jo osaa, vaatimattomankin esityksen takana on paljon opittuja asioita. Ohjaava palaute auttaa oppilasta rakentamaan selvän kuvan omasta osaamisestaan ja viitoittaa oppimisen polkua eteenpäin. Arvioinnin suunta on alhaalta ylöspäin. Arvioinnilla on kaksi ulottuvuutta: sen tukee hyvän musiikkisuhteen luomista ja toisaalta antaa musiikkialan ammattiin suuntautuvalla oppilaalle todellista tietoa hänen kyvyistään ja taidoistaan.

Oppimisyhteisöissä tiedostetaan, että oppilasarvioinnin yhteydessä arvioinnin kohteena ei ole opettaja tai hänen ammattitaitonsa. Oppilaskeskeinen musiikkikasvatusajattelu ei ole vastakohta opetustyön tavoitteellisuudelle. Musiikkikasvatuksen päätavoitteena oleva hyvä musiikkisuhde rakentuu oman tekemisen, soittamisen ja laulamisen, tietojen ja taitojen kartuttamisen kautta. Onnistumisen kokemukset motivoivat ja kannustavat taitojen edelleen kehittämiseen ja omaehtoiseen musiikin harrastamiseen. Parhaimmillaan musiikkikasvatus yhdistää tavoitteellisen opiskelun ja tasapainoisen, itseensä luottavan persoonallisuuden kehittämisen. Musiikin rakkaudesta ja harrastamisen pakotteetomuudesta syntyvä sisäinen motivaatio on oppilaan vahvin harrastusta eteenpäin vievä voima.

Oppilasarvioinnin kehittämisen kannalta keskeistä on koulutuspaikan henkinen ilmapiiri ja niissä vallitsevat arvot. Arvoja ja asenteita muokataan avoimen keskustelun kautta.

Tarkastelussa suorituskeskeinen arviointi

Musiikkialalla pitkäjänteisyyttä vaativien opintojen tuloksia on ollut tapana mitata ainutkertaisessa esiintymistilanteessa, jossa arvioitavan oletetaan näyttävän kaikki taitonsa. Esitystä verrataan jonkinlaiseen ideaalimalliin, sävellyksen mahdollisimman täydelliseen toteutukseen, johon sisältyy myös tietty instrumentin hallinnan taso. Arvioinnissa keskitytään erittelemään, mitä puutteita esityksessä oli ja millä tavalla soittajan tulisi parantaa suoritustaan, että hän pääsisi lähemmäs ihannetta. Arvioinnin suunta on siis ylhäältä alaspäin. Perinteinen arviointi voidaan toki suorittaa hyvässä hengessä, pedagogisesti taitavasti ja kannustavasti, mutta se voi helposti myös kääntyä kielteiseksi puutteitten ja virheitten ruotimiseksi.

Suorituskeskeisessä arvioinnissa esiintymistaito nousee keskeiseksi opinnoissa onnistumisen edellytykseksi oppilaan iästä ja henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta. Esiintymiskyky ei kuitenkaan ole hyvän musiikkisuhteen edellytys. Ops-perusteiden mukaisesti esiintyminen on osa musiikkiopintoja, ja esiintymisen harjoitteluun yksin ja ryhmässä kiinnitetään musiikkioppilaitoksissa paljon huomiota. Esiintymisvalmiuksien yksilöllinen vaihtelu on kuitenkin

suurta, ja osalle musiikkia innokkaastikin harrastavista lapsista ja nuorista esiintyminen on paineita ja ahdistusta aiheuttava asia. Musisoinnin ilon asemesta päällimmäiseksi kokemukseksi saattaa nousta epäonnistumisen pelko. Arvioinnin laajentaminen oppilaan koko kehityskaarta koskevaksi prosessiksi purkaa suorituskeskeisyyttä, vähentää osaltaan esiintymiseen liittyviä paineita ja antaa onnistumisen mahdollisuuden sellaisellekin oppilaalle, jonka vahvuuksiin luonteva esiintymiskyky ei kuulu.

Oppilaan itsearviointi

Ohjaamalla oppilasta itsearviointiin pyritään johdattelemaan häntä vähitellen yhä omaehtoisempaan työskentelyyn. Tavoitteena on, että oppilas musiikin perustason opintojen jälkeen pystyy itsenäisesti harjoittelemaan ja esittämään omalle tasolleen sopivia teoksia. Tarkoituksena on kehittää oppilaan kykyä seurata omaa oppimisprosessiaan ja tehdä huomioita omasta edistymisestään sekä ymmärtää oppimiselle asetettuja yleisiä tavoitteita. Samalla kun opettaja ohjaa oppilasta arvioimaan itseään hän myös auttaa oppilasta löytämään oman tapansa oppia. Itsearviointi vahvistaa oppilaan itsetuntemusta ja käsitystä omasta oppimisestaan, kyvyistään ja saavuttamistaan taidoista. Kaikki osaavat jotakin, kukaan ei voi osata kaikkea.

Itsearviointi on osa oppimista, mutta ei itsetarkoitus. Itsearviointiin tehtävänä on tukea oppimisprosessia ja auttaa oppilasta eteenpäin sekä itsenäisessä että ohjatussa työskentelyssä. Hyvä musiikkisuhde ei kehity liiallisella itsekritiikillä. Opettajan kannustus ja tuki ovat tarpeen erityisesti tilanteissa, joissa oppilaan omat odotukset eivät täyty. On tärkeää saada välillä ehdotonta kiitosta, johon ei liity muutos- tai parannusehdotuksia, vaikka korjattavaa vielä löytyisi. Kannustusta ja ohjausta tarvitaan erityisesti jo saavutetun osaamisen arvostamisessa ja hyvien puolien löytämisessä.

Ryhmässä oppilas arvioi itseään useasta näkökulmasta: omaa suoritustaan, koko ryhmän yhteistä suoritusta sekä muiden ryhmän jäsenten yksilöllistä panosta. Ryhmän ilmapiiri ja henkisuhteet vaikuttavat siihen, miten ryhmä ottaa vastaan arvioinnin ja millaiseksi sen itsearviointi muodostuu. Oppilas tarvitsee ohjausta myös arvioidessaan itseään ryhmän jäsenenä sekä omaa ryhmäänsä kokonaisuutena.

Tärkein tekijä itsearviointinissa on oman soiton tai laulun kuuntelemisen taito. Siihen oppilasta johdatellaan ja kannustetaan alusta lähtien. Oppilasta ohjataan vähitellen tarkkailemaan soittamisen eri osa-alueita, kuten soittamista fyysisenä toimintana ja soivan lopputuloksen laatua. Itsearviointia voi oppia vain harjoitteleamalla arvioimaan itseään ja omaa työskentelyään. Oman soiton nauhoittaminen ja videointi vievät harjoitettavia asioita usein nopeammin eteenpäin kuin kuukausien sanallinen palaute.

Soittamisessa yhdistyvät motorinen taito ja musiikillinen ajattelu, joiden molempien kypsyminen vaatii paljon aikaa ja pitkäjänteistä, säännöllistä harjoittamista. Oppiminen perustuu suurimmaksi osaksi oppituntien ulkopuolella tapahtuvaan työskentelyyn, jota opettaja tunneilla ohjaa. Oikeiden työskentely- ja harjoittelutapojen omaksuminen on oppimisen edellytys. Oppilaan ohjaami-

nen itsearviointiin vahvistaa hänen kykyään hallita omaa työskentelyään niin, että itsenäinen harjoittelu tuottaa tuloksia ja edistää oppimista. Työskentelytaitojen ja siihen liittyvän itsearvioinnin opettaminen on yksi opettajan tärkeimmistä tehtävistä.

Itsearvioinnin kehittyminen on hyvin yksilöllistä, samoin kyky arvioida omia suorituksia. Nuorimpien oppilaitten ohjaaminen itsearviointiin vaatii opettajalta keinoja tehdä asioista mahdollisimman konkreettisia ja helposti havaittavia. Tärkeintä on kysellä oppilaan omia havaintoja, keskustella niistä ja verrata niitä opettajan tekemiin havaintoihin. Joka tunnilla voivat toistua samat kysymykset: Miten meni? Mikä meni hyvin? Mikä ei ihan vielä onnistunut? Ja edelleen yksityiskohtaisemmin: Olivatko kaaret oikein? Oliko rytmi oikein? Kuulitko jos-sain väärän äänen?

Soittoasennon rakentamisessa on peili hyvä apu: voidaan kokeilla uutta ja vanhaa peräkkäin ja katsoa, miltä näyttää ja kuulostaa. Äänen laadun kehittämisessä oppilasta voi pyytää kuuntelemaan ja vertailemaan erilaisia sointuja ja miettimään, mikä soi parhaiten.

Oppilasta ohjataan itse huomaamaan heikot ja vahvat alueensa ja miettimään keinoja oppimisen edistämiseen. Tavoitteena on, että oppilas oppii harjoittelemaan niitä asioita, joissa on parantamisen varaa. Jokaisesta tuntuu mukavimmalta toistaa sitä, minkä jo ennestään osaa. Ohjausta ja tukea tarvitaan erityisesti silloin, kun työskennellään oman vahvuusalueen ulkopuolella ja oppiminen vaatii ponnistelua.

Oppilasta ohjataan asettamaan itselleen sopivia lyhyemmän ja pidemmän aikavälin tavoitteita, työskentelemään niiden mukaisesti ja seuraamaan niiden toteutumista. Oppilaan itseohjautuvuus lisääntyy vähitellen, ja musiikkiharrastuksen itsenäinen jatkaminen tulee mahdolliseksi. Hyvä opettaja tekee itsensä ajan myötä tarpeettomaksi.

Esiintymiskasvatus

Esiintymisjännitystä kokevat useimmat, ja vain harva kykenee olemaan lavalla aivan kuin kotonaan. Opintojen alkutaipaleella jännityksen tunne on uusi ja sen kohtaaminen on opeteltava samalla tavoin kuin esitettävä kappalekin. Yksi esiintymisjännityksen syistä voi olla, että esitettävä teos on taitojen ja instrumentin hallinnan ylärajalla. Itsensä ja soittimensa hallitseminen on haastavampaa esiintymistilanteessa kuin harjoitushuoneessa. Oppilalle sopivien teosten valinnalla voidaan madaltaa esiintymiskynnystä. Oppilaitoksen linjausten ja opettajien varaan jää, miten voidaan luoda eritasoisia esiintymistilanteita oppilaille, joille esiintyminen on vaikeaa. Yhdenkin ulkopuolisen henkilön läsnäolo voi muodostaa esiintymistilanteen.

Vähittäisen totuttelun ja oikeiden teosvalintojen avulla oppilas saa tarvittavaa itseluottamusta esiintymistilanteiden hallintaan.

LIITE 3.**Suullinen arviointi**

Hyväntahtoinen ilmapiiri edesauttaa oppilaan myönteisen minäkuvan muodostamista riippumatta siitä, miten itse suoritustilanne on sujunut. Luonteva lähtökohta palautteenantolle syntyy, kun arvioijat esittäytyvät ennen suoritusta. Palautteenantotilanteet on hyvä järjestää luonteviksi esimerkiksi pyytämällä oppilasta lähelle istumaan palautteen antamisen ajaksi. Suullinen palaute antaa oppilaalle rauhallisen tilaisuuden kommunikoida arvioijan tai arvioijien kanssa, joiden tehtävänä on luoda keskusteluun avoin ja kannustava ilmapiiri. Oppilaalle avautuu aktiivinen osa arvioinnissa, kun hän saa esittää oman näkemyksensä suorituksestaan.

- Miltä sinusta tuntuu nyt/millainen olo sinulla on?
- Miltä sinusta tuntui ennen konserttia?
- Mitä mieltä olet itse, miten onnistuit omasta mielestäsi?
- Saavutitko omat tavoitteesi?

Puheenjohtajana toimiva henkilö ohjeistetaan sekä sanallista että kirjallista palautteenantoa varten. On hyvä pohtia arviointiryhmän työskentelyn käytännöt: kuka kokoaa kirjallisen palautteen, kuka antaa sanallisen palautteen, onko oppilas paikalla koko arviointikeskustelun keskustelun ajan vai kutsutaanko hänet mukaan jossain vaiheessa jne.

Arviointitilanteeseen liittyy emotionaalisesti vahvoja latauksia, ja tilanteessa vallitseva tunnelma vaikuttaa siihen, miten oppilas kykenee ymmärtämään ja ottamaan palautteen vastaan. Oppilaan taustaan tutustumista ja kokonaisarviointia varten keskustellaan opettajan kanssa, opettaja voi olla myös yksi arviointiryhmän jäsen. Kritiikin esittäminen vaatii herkkyyttä ja taitavuutta ollakseen rakentavaa. Parhaimmillaan arviointitilanne antaa oppilaalle todellista tietoa omasta osaamisestaan ja auttaa suunnittelemaan opintoja eteenpäin yhdessä opettajan kanssa.

- Kiitos konsertista!
- Onnistuit erityisen hyvin...
- Vahvuuksiasi ovat...
- Ihailin itse erityisesti...
- Jatkossa voit keskittyä...
- Erityistä huomiota voisit kiinnittää ...
- Opettajasi kanssa voitte keskustella seuraavista tavoitteista...

Kirjallinen palaute

1. Instrumentin hallinta

- *soittoasento*
rento ja luonteva/jännitystä jossain/kiinnitettävä huomiota...
- *tekninen valmius*
tekniset valmiudet palvelevat musiikkia/vastaavat musiikin vaatimuksia/tietyt tekniset asiat estävät musiikin toteutumista/tietyt tekniset asiat vaativat lisää harjoitusta esim. jousikäsi/otekäsi, hengitystekniikka/ansatsi, artikulaatio, kosketus, sormitekniikan sujuvuus
- *sävelpuhtaus*
hallittu/kykenee korjaamaan/enemmän huomiota/lisää tarkkuutta
- *äänen laatu*
kaunis/hyvin soiva/tasainen/kehittämistä eri rekistereissä/epätasaisuutta

2. Musiikillinen ajattelu ja ilmaisu

- *yleisvaikutelma*
hallittu/musikaalinen/persoonallinen/rauhallinen/keskittyvä/ hyvin harjoitettu kokonaisuus
- *tulkinta*
musikaalista/eläytyvää/vivahteikasta/persoonallista/tyylinmukaista/lisää rohkeutta/eri teoksista eriteltyjä
- *rytmin käsittely*
joustavaa/elävää/napakkaa/syke säilyy/epätasaisuutta/huolimattomuutta/pulssin tai juoksutusten tasaisuuteen huomiota/rytmiset kuviot vaativat harjoittelua
- *muita huomioita*
rohkeutta/hienosti menee/tästä on hyvä jatkaa/erityisosaamisesi tällä osa-alueella

3. Yhteismusisoinnin perustaidot

- *yhteissoitto*
elävää musisointia/hyvä vuorovaikutus/osaat kuunnella muita/ymmärrät oman osuutesi kokonaisuudesta/olet ryhmän jäsenenä...